

HORVÁTH JUDIT, AZ ELŐRE NYILAZÁS MŰVÉSZETE

Az Iparművészeti Múzeum Kortárs Design Főosztálya 2015 májusában alakult azzal a céllal, hogy az intézmény újra betöltse az alapításakor vállalt szerepét, hogy korának kraft és design centruma legyen. Célunk volt továbbá, hogy felépüljön egy kortárs design gyűjtemény, amely visszamenőlegesen is megpróbál egy sok évtizedes hiányt pótolni, hisz a múzeum nyitásakor jól működő koncepciózus kortárs gyűjtés az 1920-as évektől leállt. (Horváth, 90) 1972-től 1995-ig létezett egy Modern Osztály egy *nehezen körvonalazható, vegyes gyűjteménnyel* (Lovag, 2001, 29-30.), melynek sorsa meglehetősen hányatottan alakult, míg azt Lovag Zsuzsa igazgatása alatt (1992-től) fel nem számolta a múzeumi vezetés. Nehéz elvonatkoztatni attól, hogy a múzeum akkori régész, történész vezetője szemléletében bizonyára fontosabbnak érezte a régebbi korok tárgyainak méltóbb körülményrendszert teremteni, mintsem egy gyűjteményezési koncepció nélkül bekerült kortárs tárgy együttest a gyűjteményben tartani, noha a múzeum alapfeladata, hogy az iparművészet és design élő szereplőivel intenzív kapcsolata legyen. A kortárs design osztály megalakulása egy olyan szemlélet visszatérését jelenti, ami csaknem száz évvel ezelőtt elveszett: hogy a múzeum ne csak archiváló szerepet töltsön be, de intenzív kapcsolatban legyen a kortárs design társintézményivel, tervezőivel, alkotóival, gyűjtőivel. Elindítója, generátora legyen folyamatoknak, ne csak passzív megfigyelője. Minden hiányosság ellenére a magyar design múzeum magja már most is ott található az a múzeum gyűjteményében, és jelenleg folyik a teljes gyűjteményi anyag ilyen szempontú felmérése.

A kortárs design osztály megalapítása nem pusztán egy gyűjtemény felépítését célozza, hanem élmény- és érdekalapú együttműködésekre törekszik

Az innovatív társadalmakban a kortárs művészetek az iskolai oktatás szerves részét képezik. Természetes, hogy a gyerekeket élő alkotók művein keresztül ismertetjük meg a művészetekkel. A múzeumok termeiben a legprogresszívebb művészek munkái előtt hasaló gyerekcsapatok e helyeken élénken vitatkoznak egy-egy mű előtt. A kortárs a nyelvükön beszél az őket körülvevő világról.

A posztkommunista országokban a művészeti oktatás legfőljebb az avantgárdig jut el. A különféle művészetekről olyan történeti műveken keresztül szereznek csak benyomást a diákok, aminek kevés köze van az általuk használt nyelvhez. A kortárs össztársadalmi szinten a legtöbb ember számára olyan művészeti alkotások halmazát jelenti, amivel nem tud mit kezdeni, mert nem tudja hová kötni. Noha a kortárs művészeteknél nem reflektál semmi

erősebben arra a korszakra, amiben élünk, nem generál semmi jobban releváns kérdésfeltevéseket. A kreatív, innovatív gondolkodást a kortárs művészet segíti a leghatékonyabban. *„A tömegkultúra tárgydömpingje [...] a kortárs kultúrával foglalkozó intézmények és kutatók számára más viszonyrendszer kialakítását, új jelentés és jelentéstulajdonítási mechanizmus kidolgozását tette szükségessé.”* (Frazon, 2011, 218) A posztszovjet országokra jellemző poroszos, egyoldalú tudásközvetítő iskolarendszer nem a kreatív problémamegoldást támogatja, hanem a bevált sémák elsajátításának használatát, noha lehet, hogy ezeknek a paneleknek egy része már rég érvényét veszítette. Az oktatási rendszer megváltoztatása helyett gyorsabb megoldásnak tűnhet, ha a múzeumok biztosítják a kreatív gondolkodásra nevelés terepét. Egy-egy művön, kiállításon keresztül számos eszköz áll rendelkezésre, hogy játékba hívjuk a látogatót. A sikeres európai és amerikai múzeumokban a kortárs művészet hozza helyzetbe, aktualizálja a történeti gyűjtemény darabjait is. Olyan relációkat teremt, melyek kérdéseket, majd különféle diskurzusokat generálnak. *„kortárs művészettel foglalkozó intézmények és kurátorok nem csak regisztrálják a művészeti tendenciákat, de a kultúra aktív létrehozói.”* (Szoboszlai, 2013)

Merre tart a múzeum?

MÚLT	JELEN
szentély	interaktív tér
autoritás	partnerség
tudást közvetít	a kollaboratív tanulást támogatja
statikus kiállítások	flexibilis környezet
információt közvetít, visszacsatolást nem vár	kérdez, kérdéseket generál, a felhasználó véleménye a múzeum működését befolyásolja
programokat mutat be	bővíti a tanulási eszköztárat, fórumokat szervez
korlátozott számú üzenetet és jelentést feltételez	megsokszorozza az üzeneteket és a jelentéseket

A kortárs design mint generátor

A design hidat képezhet a kortárs művészet iránti nyitottság kialakításához, hisz jelen van a mindennapjainkban, hétköznapi élettereinkben, megoldást nyújt különféle problémáinkra. A designon keresztül lehet leginkább a kortárssal szembeni fenntartásokat felszámolni. Hisz míg a szépművészetek esetében kortárs alkotásokkal az emberek többsége pusztán múzeumokban, galériákban találkozhat (ha éppen felkeresi azokat), addig a design mindannak összessége, ami körülvesz minket (Marcus, 2002), szűkebb és tágabb környezetünk. A design magába foglalja a kultúrát, a tudást és az értékeket. (Maroevic, 1998.) A design gyűjtemény gyűjtőköre kiterjed az egyedi, kézműves terméktől a manufaktúrában előállított terméken és sorozatgyártott darabokon át a múzeumi gyűjtemény bemutatásának különféle módjaiig. A design egy gondolkodási folyamat, ezért tartjuk fontosnak, hogy a múzeum is generátora legyen design folyamatoknak, hogy aztán a tervezéstől a megszületésig végigkövethessük, archiválhassuk és közzétehessük egy-egy design megszületésének útját.

Időzítés

A kortárs design osztály megalapítása az Iparművészeti Múzeum nagyrekonstrukciójának megkezdése előtt egyértelmű elköteleződés a kortárs kultúra mellett, és utalás arra, hogy a múzeum megújulási folyamatának része a budapesti design múzeum felépítése, mely a rekonstrukció éveit követően nyitja meg kapuit a látogatók előtt az Lechner-épületet befejező új szárnyban. A következő évek ennek tartalmi előkészítésével telnek.

Program

Elsődleges feladatunk, hogy jól működő rendszereket állítsunk fel, melyek hosszútávon is működtethetők és fenntarthatók lesznek. Amellett, hogy a múzeumi gyűjteményben fellelhető kortárs, design tárgyat design osztály programját sorozatokon keresztül szándékozunk megvalósítani, melynek előnye a tervezhetőség és a kiszámíthatóság. Egy sorozat mindig jó referencia ahhoz, hogy támogatókat találjunk az intézmény programjához. A rendszerszerű működéshez külső szereplők is könnyebben tudnak csatlakozni. Tervezünk közösségi média felületeinken gyűjtési kampány sorozatokat (a MaDok-program sikere is bizonyítja, hogy ez

egy járható útja a gyűjteményezésnek), mozgóképes sorozatokat, melyek a gyűjteményezési és kiállítási programunkhoz szorosan illeszkednek és természetesen kiállítás-sorozatok is.

Gyűjteményezési koncepció

Célunk egy a 20-21. századi dizájn, art és kraft ágazatait reprezentáló gyűjtemény felépítése. Az egyes darabok kiválasztásánál figyelembe vesszük, hogy:

- hogyan illeszkednek a meglévő kortárs gyűjteménybe, valamint milyen kontextusok képzelhetők el a múzeum egyéb gyűjteményi anyagával.
- a kiválasztott darab kiállításra alkalmas-e vagy a tanulmányi gyűjtemény részét képezhet majd
- milyen állapotban van a tárgy, igényel-e felújítást, restaurálást
- mekkora a raktárigénye
- mennyire dokumentált, készíthető-e belőle másolat, illetve a szerzői jogai mennyire korlátozottak.
- mennyire követhető a tárgy provenienciája (Lee, 2009, 131.)
- mennyire képezhet cserealapot egyéb design múzeumok gyűjteményeivel

A tárgyak többféle módon kerülhetnek a gyűjteménybe:

- gyűjtés
- vásárlás útján
- ajándékozás útján
- a tervezővel való teljes design folyamatot végigkövető és menedzselő folyamat kapcsán
- csere útján
- öröklés útján
- más muzeális jellegű intézménytől átadás útján
- saját előállítás vagy saját célú előállíttatás útján (lásd.: 2001. évi LXIV. törvény 37/B. §)

A gyűjtési stratégia kialakításánál nem hagyhatjuk figyelmen kívül a MaDok-program¹ eddigi tapasztalatait sem. Feladatunknak tekintjük, hogy a rendszerváltás előtti „keleti blokk” jellegzetes dizájn darabjait begyűjtsük, hiszen ezen időszakból szinte alig található tárgy a gyűjteményünkben. Ezzel kapcsolatban tárgyalásban vagyunk a posztkommunista országok design múzeumaival is, akikkel cserék útján tudjuk gazdagítani gyűjteményt.

Fontosnak tartjuk a kritikai design megjelenítését is a gyűjteményben, mely az aktuális gyakorlatot folyamatosan felülrírja, de legalábbis újraértelmezi. (Russel, 2016) Nem maradhat ki a gyűjteményből a fogyatékossgal élő emberek társadalmi inklúzióját segítő design sem, mely az utóbbi években felívelő szakaszát éli, amellet hogy a társadalmi érzékenyítés szempontjából is fontos, hogy bemutassuk.

Következő kiállítás-sorozatunkkal olyan design folyamatokat kívánunk elindítani, amit a teljes múzeumi gyűjtemény egyes darabjai ihletnek. Megteremtve ezzel annak lehetőségét, hogy bemutassunk kortárs designereket, miközben pozícionáljuk meglévő értékeinket is, melynek folyamányaként digitális tartalmak mellett kiállítási anyagok készülnek és gyarapszik a gyűjtemény is.

Egy kortárs gyűjtemény munkatársainak sokkal rövidebb reakcióidővel kell dolgozniuk, mint a történeti gyűjteményekben dolgozóknak. A gyors reagálású gyűjtés (rapid response collecting), különösen a design múzeumokat illetően, mára önálló fogalom a muzeológiában. (Millard, 2017)

Networking

A sorozatok mellett adatbázisok kialakításán dolgozunk, mely a kapcsolati háló folyamatos frissítésével lehetséges.

A kortárs design gyűjteménybe már három olyan tárgy is bekerült, melynek tervezői és kivitelezői középiskolás diákok. Ennek üzenetértéke sokrétű, de elsődlegesen az, hogy az innováció és a design nem ismer életkori határokat.

Művészeti és tudományegyetemekkel tárgyalunk egy gyakornoki rendszer kialakításáról, mely a kölcsönösség elvén alapul.

---

¹ 2003-ban a Néprajzi Múzeum kezdeményezésére a kortárs tárgyi világ megőrzésére és a jelenkor múzeumi dokumentációjára irányuló program, melynek célja különböző intézmények, kutatások közötti kapcsolat megteremtése, és egy információs rendszeren keresztül hozzáférhetővé tétele.

A nemzetközi társintézmények működésének ismerete elengedhetetlen akkor, amikor egy világszínvonalú intézmény újraalapításán dolgozunk. Adaptálnunk kell a jó példákat. Ehhez valódi kíváncsiságon alapuló elhivatottságra van szükség. A korábbi években Európa és az USA több tucatnyi társintézményét kerestem fel, és tanulmányoztam szakmai szempontok szerint melyekben volt alkalmam gyűjtési stratégiáról, múzeumtechnológiai megoldásokról, interaktív kiállítási eszközökről közvetlenül is tapasztalatot szerezni.² A következő években a közép-európai kapcsolatrendszer megerősítése az elsődleges feladatunk, melynek első lépésein már túl vagyunk.

Az idei év fő tevékenységei:

2017-ben a Kortárs Dizájn Főosztály gyakornokok segítségével megmentette a pusztulástól az 1989-től 2015-ig működő VAM Design Center több ezer darabot számláló irat- és katalógus gyűjteményét. Az anyag szakmai feldolgozása gyakornokok bevonásával hamarosan befejeződik, és kutathatóvá válik.

A bezárás előtt, júniusban a múzeum coworking programja keretében a kortárs osztály egy pop-up kiállítással fogalmazott meg néhány alaptézist a megújuló múzeum kapcsán, ahol egy szimbolikus aktussal, *Vessük el a kortárs design magjait!* szlogennel egy csíráztató akció

---

² Amsterdam: Van Gogh Museum, Rijksmuseum, Stedelijk Museum, NEMO Science Museum, Barcelona: Museu del Disseny de Barcelona, MACBA, Gaudi-émlékhelyek, Basel: Kunsthalle Basel, Bécs: Museum für Angewandte Kunst, Designforum, Kunsthalle, Kunstforum, Museum of Modern Art, Leopold Museum, Museum für Zeitgenössisches Kunst, Belvedere, Kunsthistorisches Museum, Haus der Secession, Brno: Moravska Galerie, Edinburgh: School of Design, The Scottish National Gallery of Modern Art, Eindhoven: DAF Museum, Van Abbe Museum, Firenze: Palazzo Strozzi, Palazzo Pitti, Glasgow: Kelvingrove Art Gallery & Museum, Riverside Museum, The Lighthouse, The Willow Tea House by Mackintosh, The Glasgow School of Art, Glasgow Science Center, Jeruzsálem: The Israel Museum, Yad Vashem: World Holocaust Center, Liverpool: TATE Liverpool, The Museum of Liverpool, Street Lighting Museum, London: Design Museum, Victoria & Albert Museum, Tate Modern, British Museum, The Somerset House, Saatchi Gallery, Madrid: Museo Nacional de Artes Decorativas, Museo del Prado, Museo Reina Sofia, Thyssen-Bornemisza Museum, Real Academia de Bellas Artes de San Fernando, Museo ABC de Dibujo e Ilustración, Tabacalera, Azotea Circulo Bellas Artes, Manchester: Manchester Craft and Design Centre, Manchester Museum, Manchester Art Gallery, Centre for Chinese Contemporary Art, The Whitworth, The Lowry, Milánó: La Triennale, Museo Del '900, Museo Del Design 1880 - 1980, MUDEC - Museo delle Culture, New York: Cooper Hewitt Museum, MAD, Brooklyn Museum, Guggenheim Museum, Metropolitan Museum of Art, The Met Breuer, Museum of Natural History, The Morgan Library & Museum, The New School, The Jewish Museum, Neue Galerie, Bard Graduate Center, MOMA, MoMA PS1, National September 11 Memorial & Museum, New Museum, Museum of the Moving Image, Whitney Museum of American Art, Museum of American Finance, Elizabeth Dee Gallery, Pavel Zoubok Gallery, Nizza: MAMAC, Chagall Museum, Matisse Museum, Párizs: Musée des Arts Décoratifs, Louvre, Musée du quai Branly, Centre Pompidou, Grand Palais, Musée du Montparnasse, Musée d'Orsay, Portó: Museu Nacional de Soares dos Reis, Museu de Arte Contemporânea de Serralves, Casa de Serralves, Centro Português de Fotografia, Pozsony: Danubiana Meulensteen Art Museum, Prága: Museum of Decorative Arts in Prague, Róma: MAXXI, Musei Capitolini, Palazzo Barberini, Musei Vaticani, Szarajevó: Galerija 11/07/95, Szófia: National Archaeological Museum, Tel Aviv: Design Museum Holon, Tel Aviv Museum of Art, Toledo: Museo del Greco, Sinagoga del Tránsito, Weil am Rhein: Vitra Design Museum, Fondation Beyeler:

keretében jelenítettük meg a majdani múzeumi LAB-et (a részt vevők elvetették a magokat, majd néhány nap elteltével visszatértek elfogyasztani a kikelt csírákat).

Az Iparművészeti Múzeum Üllői úti főépülete rekonstrukció miatt 2017. szeptemberétől évekre zárva lesz, de a Ráth György Múzeumban és a Nagytétényi Kastélyban továbbra is rendezünk kiállításokat. A múzeumi osztályok munkatársai számára óriási esély, hogy egy legfőbb százévente előforduló megújulási folyamatnak részesei lehetnek. A felelősség is ehhez fogható: rajtunk múlik, hogy az újranyitásra a megújult épületbe méltó tartalom kerüljön.

Források:

Black, Graham, Transforming Museums in the Twenty-first Century. Routledge, London and New York, 2012.

Russel, Gillian, Curating Critical Design: an Embodied Criticaly. In: Design Objects and the Museum, Edited by Liz Farelly and Johanna Weddel, Bloomsbury Publishing Plc. 2016. 105-112.

Frazon Zsófia, Múzeum és kiállítás – Az újrarájzolás terei. Gondolat Kiadó PTE Kommunikáció- és Médiatudományi Tanszék, Budapest – Pécs, 2011

Horváth Hilda, Az idő sodrában – az Iparművészeti Múzeum gyűjteményeinek története. Iparművészeti Múzeum, 2006

Lee, Hyung-Kung, Design Museum Management. Verlag Dr. Müller, Saarbrücken, 2009.

Lovag Zsuzsa, Az Iparművészeti Múzeum kortárs gyűjteményei. In: Kortárs művészet múzeumi gyűjteményekben. 1988-1999. Képző- és Iparművészeti Lektorátus, Budapest, 2001.

Marcus, G. H., What is design today? Harry N. Abrams, Inc., Publishers, New York, 2002

Maroevic, I., Introduction to Museology: The European Approach. Vlg. Dr. C. Müller-Straten, 1998

Millard, Alice, Rapid Response Collecting: Social and political change. <http://www.museum-id.com/idea-detail.asp?id=1565> (utolsó letöltés: 2017. 09.15.)

Szoboszlai János, Milyen szerepet kellene vállalniuk az állami kiállítóhelyeknek a hazai kortárs képzőművészet bemutatásában? In: Múzeumcafé 34. sz. 7. évf. 2013/2, 28-30.